

N:o 49.

Ank. till Riksd. Kansli d. 6 Maj 1870, kl. 6 e. m.

*Utlåtande, i anledning af väckt motion om förändrad lagstiftning
angående mannens målsmansrätt för hustrun, äktenskapsför-
ord och morgongåfva.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till Lag-Utskottet remitterad motion (N:o 179) har herr *L. J. Hierta* framhållit de vådor, som ofta kunde uppstå till följd af stadgandet i 9 Kap. 1 § Giftermåls-balken, att »sedan man och qvinna sammanvigde äro, då är han hennes rätte målsman och eger söka och svara för henne». Enligt detta stadgande egde mannen oinskränkt makt att disponera öfver den egendom hustrun medfört i boet och att emot hennes vilja kunna främtaga henne hvad hon genom särskild flit i något eget, under äktenskapstiden idkadt näringsfång eller arbete kunde hafva förvärfvat. Bevisen på de beklagansvärda förhållanden, hvartill denna qvinnans i visst hänseende rättslösa ställning kunde leda inom de mera bemedlade klasserna eller der hustrun medförde förmögenhet i äktenskapet, och exemplen på huru mannen af oförstånd och bristande förmåga att hushålla eller af lätt-sinne inom få år förstört densamma vore så talrika, att något tvifvel derom icke kunde sättas i fråga. Mindre uppmärksammade torde vara de ännu talrikare exemplen på de sociala och moraliska följderna inom de mindre bemedlade klasserna af samma lagbud. En ibland dessa, som förtjenade beaktas, visade sig deruti, att de flesta unga kvinnor, åtminstone i städerna, hvilka försörjde sig genom industrielt arbete, äfvensom bland de inom familjerna tjenande, om de fästat sitt hjerta vid en man, med hvilken de knutit en förtrolig bekantskap, likväl, enligt hvad man hörde af deras egen utsago, icke ville gifva sig med den så kallade fästmannen, af fruktan att, om sådant skedde, han skulle kunna taga ifrån henne hvad hon förtjenat, och detta omdöme beledsagades ofta med återopande af hjertslitande exempel på huru

Bihang till Riksd. Prot. 1870. 7 Saml. 21 Häft.

en eller annan af deras bekanta på sådant sätt råkat i ekonomiskt och moraliskt elände, utan kraft eller tillfälle att kunna rädda sig derutur genom skilsmessa. Den lag, som kunde medföra och ofta visade så svåra följder, hade tillförene kunnat ega en förklaringsgrund i den ogifta kvinnans omyndighetstillstånd under hela lifstiden. Men sedan rättvisare åsigter medfört erkännandet äfven af hennes myndighet vid en viss ålder, framstode så mycket hjertare orättvisan af det nya omyndighetstillstånd, som genom giftermålet beröfvade henne all rättighet att förfoga öfver eller bevara sin egendom och ställde henne helt och hållet under en annans godtycke. Det missförhållande, hvori den gifta kvinnan sålunda befunde sig, hade ock på sednare tiden börjat mera allmänt erkännas, ehuru de förslag, som tillförene blifvit framställda till dess afhjelpande, icke vunnit framgång. Frågan vore emellertid af en alltför ingripande art i det dagliga lifvets förhållanden, både i ekonomiskt och sedligt hänseende, för att icke böra åter upptagas. Motionären hade numera kommit till den öfvertygelse, att den enklaste utvägen till målets vinnande vore den bästa, nemligen att låta det ömsesiga förhållandet inom äktenskapet, i hvad beträffar de särskilda makarnes rättighet till förvaltning af den egendom de medfört i boet, bero endast af det fria aftalet dem emellan. Vådliga följder häraf skulle icke blifva att befara, der kärlek och förtroende funnes, och måhända skulle ett sådant förtroende och i synnerhet en ömsesidig grannlagenhet vida mer underhållas af en ömsesidig likhet inför lagen. Upphörandet af mannens lagliga målsmansskap för hustrun kunde naturligtvis icke hindra, att ett frivilligt sådant i de flesta fall med hennes samtycke komme att ega rum, då detta i allmänhet föreskrefves af de gemensamma intressen som äktenskapet medför. På dessa grunder, och då genom upphäfvandet af 9 Kap. 1 § Giftermålsbalken, i hvad det rörer målsmanskapet, å ena sidan förords afslutande före äktenskapet syntes mindre nödvändigt, samt, å den andra, ej heller lagens stadgande om morgongåfvas utfästade å mannens sida för hustrun vore rättvist, funne motionären sig föranlåten föreslå:

»1:o) att hela 9 Kap. Giftermåls-balken måtte upphävas med undantag af föreskriften derom, att hustrun skall följa mannens stånd och villkor, hvilket i enlighet dermed torde af Utskottet sammanfattas;

2:o) att jemväl 8 Kap. i samma balk, angående äktenskapsförord, må, såsom derefter öfverflödigt, upphävas, samt likaledes

3:o) att 1, 4 och 6 §§ af 11 Kap. Giftermåls-balken, såsom efter den förestående förändringen af 9 kapitlet öfverflödiga, måtte upphävas.»

För den händelse likväl, att Utskottet, ehuru gillande principen i motionen, ändock funne dess tillstyrkande möta formela svårigheter, dem motionären ej kunde inse, ville han anhålla, »att Utskottet måtte föreslå Riksdagen att hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbete och för nästa Riksdag framlägga ett fullständigt förslag i detta ämne, till vinnande af den rättvisa som nu saknas och som är högt påkallad i ett af de viktigaste förhållanden i lifvet.»

Att, på sätt motionären föreslagit, helt enkelt upphäffa bestämmelserna i 8 och 9 Kap. Giftermåls-balken samt 1, 4 och 6 §§ af 11 Kap. samma balk, utan att sätta något annat i stället, vore onekligen en enkel åtgärd; men, utom det att Utskottet betviflar, att hvad härmed synes vara åsyftadt, eller en i det närmaste fullkomlig skilnad i egendomsförhållandena makarne emellan, vore väl förenligt med äktenskapets ändamål eller skulle bidra till makarnes ömsesidiga lycka och fördel, befarar Utskottet jemväl, att rättsförhållandena så väl makarne inbördes emellan, som emellan dem och andra, långt ifrån att förenklas, i saknad af uttryckliga och för hvarje fall gifna bestämmelser, skulle blifva vida mer invecklade än hvad de för närvarande äro. Afsigten dermed, att mannens målsmanskap för hustrun skall upphöra, är naturligtvis den, att lemna henne rättighet att sjelf förvalta sin enskilda egendom; men huru vidt denna rättighet skulle sträcka sig, vore ej genom föreslagna lagstifningsåtgärden afgjort. Det vore icke ens afgjort, om hustrun finge anses såsom myndig; om hon egde, utan mannens samtycke, för sin enskilda räkning upplåna penningar eller pantsätta eller försälja sin enskilda egendom, eller i hvad mån sådan hennes åtgärd skulle anses giltig och förbindande.

I och med upphäfvandet af 4 § i 11 Kap. Giftermåls-balken komme föreskrift att saknas i den viktiga frågan om betalning af sådan gäld, deraf den ena makkan ingen nytta eller del haft. Då 3 § kvarstode oförändrad och enligt denna all gäld, som båda eller endera under äktenskapet gjort, skall anses såsom gemensam samt betalas med så väl samfärd som enskild egendom, ehuru med viss inskränkning hvad hustruns enskilda egendom angår, så kunde, sedan undantaget i 4 § blifvit upphäfdt, deraf uppkomma den följd, att en af makarne finge icke allenast med sin giftorätt, utan ock med enskild egendom, vidkännas betalning af gäld, som genom den andras särskilda vållande eller förgörelse tillkommit, blott derföre att, såsom 3 § säger, gälden blifvit gjord i äktenskapet.

Då icke allenast bestämmelsen i 9 Kap. 1 §, rörande mannens målsmansrätt, utan ock det i 11 Kap. 6 § meddelade vilkorliga förbud för hustrun att sluta köp om fast egendom eller sälja något af lösören i boet upphäfdes, måste man stadna i ovisshet om så väl den ena som den andra makans rätt att förfoga öfver gemensam egendom, och huruvida de antingen hvar för sig egde att, oberoende af den andras bifall, efter behof förfara härmed, eller om äfven mannens rätt i detta afseende skulle vara bunden vid hustruns samtycke och fullmakt, hvilket i tillämpningen blefve ganska olägligt, synnerligast för den som bedrefve en större rörelse.

Men oafsedt dessa formela betänkligheter har Utskottet äfven af andra skäl funnit sig förhindradt att understödja ett förslag, som afser att helt och hållet upphäffa mannens målsmansrätt för hustrun. Om det ock måste medgifvas, att egendomsgemensamheten icke utgör något väsentligt vilkor för äktenskapet, så följer deraf likväl icke att hvardera makkan skulle hafva sin hushållning och sina affärer för sig; och utan tvifvel vore det ur mer än en synpunkt mindre välbetänt att göra hustrun

i ifrågavarande hänseende alldeles oberoende af mannen. Detta skulle alltför mycket strida mot allmänna föreställningssättet hos oss i fråga om den innerliga förening och gemensamhet, som genom äktenskapet inträder, och hvarur, då den ena af makarne bör vara den styrande, mannens målsmanskap för hustrun anses framgå såsom en otvungen följd. Naturen synes hafva hänvisat hustruns verksamhet företrädesvis till de inre husliga bestyren, då deremot mannens är riktad mera utåt. Skall hustrun sysselsätta sig äfven med yttre affärer, så dragas hennes håg och krafter från utöfvandet af de pligter, som åligga henne såsom maka och moder. Någon gång kunde ock inträffa att hustrun af herrsklytnad och oförstånd begagnade sin makt på ett sätt, hvarigenom hennes eget och familjens sannskyldiga bästa lemnades å sido. Men i de aldra flesta fall skulle den af motionären föreslagna lagförändring förfela sitt ändamål, att rädda hustruns egendom från förstörelse genom slöseri eller oklok förvaltning å mannens sida; ty sällsynt torde det vara, då hustrun kan motstå mannens begäran att genom underskrift å hans förbindelser ikläda sig ansvarighet för desamma. Denna förändring, hvarigenom den styrande makten inom familjen fördelades lika emellan hustrun och mannen, innebure i sig ett frö till missämja och meningsstrider dem emellan, hvars skadliga frukter säkerligen ej skulle utöblifva.

Visserligen kan det icke bestridas, att, på sätt motionären anmärkt, i det dagliga lifvet fall förekomma, der mannens målsmanskap ledt till olyckliga följder för det gemensamma hushållet. Sådana händelser lära dock böra räknas till undantagen, och lagen har icke lemnat hustrun alldeles värulös emot mannens missbruk af målsmansrätten. Enligt Kongl. Förordningen den 27 April 1810 är slöseri ett skäl, på grund hvaraf äktenskapsskilnad kan sökas, och genom Kongl. Förordningen den 18 September 1862 finnes stadgadt, att om mannen genom försummelse eller vanvård af boets angelägenheter, eller boets belastande med gäld utan motsvarig nytta, kan anses missbruka sitt målsmanskap, så eger hustrun att söka boskilnad, till följd hvaraf icke allenast mannens målsmanskap upphör, utan han äfven förlorar sin giftorätt i den egendom, som sedermera tillfaller hustrun. En sådan förlust af målsmanskapet kan visserligen icke inträffa förr än mannen missbrukat detsamma; men icke bör den i lagen stadgade regeln att mannen skall vara hustruns målsmans helt och hållet upphävas, blott derföre att målsmansrätten kan missbrukas. Lagstiftningen kan svårligen sträcka sin omvårdnad i ifrågavarande hänseende längre än att lemna hustrun utväg att rädda sig från vidare förluster, sedan hon vunnit den sorgliga erfarenheten att hon misstagit sig å mannens karakter; ty har hon ingått äktenskap med en man, om hvilken hon redan på förhand visste, att han skulle missbruka sin ställning såsom make, då har hon sig sjelf att skylla för följderna.

Äfven under förutsättning att mannens målsmansrätt för hustrun upphäfdes, kan Utskottet icke finna, att lagens stadganden om äktenskapsförord och om morgongåfva derigenom blefve öfverflödiga, såsom motionärens förslag innehåller. Genom upphäfvande af stadgandena om äktenskapsförord beröfvades hvardera maken möjlig-

heten att förbehålla sig enskild rätt till stadsfastighet, lösören eller penningar, som den före äktenskapet egt, ehuru det mången gång kunde vara af vigt, särdeles för qvinnan, att ett sådant förbehåll skedde. Af mindre vigt kunde det visserligen vara, att föreskrifterna i 9 Kap. Giftermåls-balken om morgongåfva upphäfdes, men fall kunna dock förekomma, då skäligt och billigt är, att hustrun erhåller den med dessa föreskrifter afsedda förmån, helst om mannen underlåtit att genom testamente tillägga henne något motsvarigt och hennes giftorätt efter lag blefve ringa.

På grund af hvad anfördt blifvit får Utskottet vördsamt hemställa,

att Herr Hiertas ifrågavarande motion ej må till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 Maj 1870.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herrar *von Gegerfelt* och *Ribbing*.

Herrar *Ekenman*, *von Möller* och *Beckman* hafva begärt få antecknadt, att de ej öfvervarit ärendets behandling hos Utskottet.